

Dorast včera, dnes a zajtra

September 2010

D. I. Vaňková

1. Dorast

Čas života človeka na Zemi meriame od dňa narodenia do dňa smrti. Sprvu rátame počítame dni života, potom mesiace a napokon roky. Čas je tu dôležitý, pretože ním meriame nielen vývojové etapy nášho života – detstvo, dospelie a dospelosť, ale najmä harmonický telesný a psychický vývoj človeka v človeka. Prvý úsmev, prvý zúbok, prvé samostatné kroky dieťaťa, prvé uchopenie lyžice a podanie potravy do úst... Tiež prvé slovo, prvá veta, prvé kontakty v rodinnom prostredí, prvá hra..., prvý krát v materskej škôlke, prvý deň v škole. Prvý konflikt, prvá neposlušnosť, pokarhanie, prvé priznanie viny, prvé odpustenie, zmierenie. Tiež prvá dôslednosť a vysvetlenie, čo sa má a nemá robiť, čo sa smie a čo sa nesmie. Nikdy.

Hodiny času ľudského života neprestajne tikajú a odmeriavajú náš telesný, duševný aj duchovný vývoj. Tak beží čas detstva, po ňom čas dospelie a napokon čas dospelosti. V každom z týchto životných období sú pre harmonický rozvoj osobnosti potrebné výchovné a seba výchovné podnety. Bez ľudskej starostlivosti, výchovných podnetov a usmerňovania nevyrastie harmonicky rozvinutá osobnosť žiadneho človeka.

Pravda, v odbornej literatúre (psychologickej) sa zaznamenalo prežitie tzv. „vlčích detí“, odchovaných vlkami (alebo inými zvieratami) od raného veku. Avšak prežitie bolo skôr biologické, bez rozvinutej ľudskej psychiky. Návrat týchto jedincov na konci detstva, alebo ešte neskôr do ľudskej spoločnosti, prinášal napriek veľkému úsiliu a odbornej starostlivosti iba malé výsledky. Žiadna z týchto ľudských bytostí nebola schopná samostatného života. Možno teda konštatovať, že ľudské dieťa sa stáva svojprávnym človekom iba prostredníctvom starostlivosti a výchovného pôsobenia človeka – matky, otca, vzťažnej osobnosti – milujúceho dospelého človeka a v ľudskej spoločnosti.

Zodpovednosť za odbornú zdravotnú starostlivosť a veku primerané výchovné podnety pre správny telesný, duševný, duchovný a spoločenský vývoj osobnosti dieťaťa v čase detstva a dospelie majú, podľa Zákona o rodine, matka a otec. Kresťanským rodičom by mala pritom napomáhať aj cirkev. Zatiaľ čo v tomto veku povinné školské vzdelávanie zostáva celkom v kompetencii Ministerstva školstva, biblické vzdelávanie patrí do kompetencie rodičov a cirkví.

Celé stáročia kresťanské cirkvi venovali biblickej výchove detí iba okrajovú alebo len sporadickú pozornosť. Tým sa v kresťanských cirkvách vytrácali aktivity aj prítomnosť najmä dospelujúcich, ktorých neskôr ako dospelých bolo treba znova pozývať a získavať pre činné členstvo, pre život Kristových učeníkov.

2. Dospelie – čas zvláštnych zmien a hľadania identity

Dospelie je vývojové obdobie v živote človeka od konca detstva do dospelosti. Je to čas *dorastania* do prevzatia plnej zodpovednosti za svoj život, za svoje správanie. Pretože človek je jednota tela, duše a ducha, ktoré sa navzájom pri svojom rozvoji podmieňujú a ovplyvňujú, je dôležité, aby rodičia pre telesný, duševný a duchovný vývoj dieťaťa v detstve a pri dospelí vytvárali veku

primerané a potrebné výchovné podnety formujúce osobnosť dieťaťa podľa jeho genetických daností a možností.

Hoci čas dospievania je kratší než detstvo, je pre rodičov zrazu nepochopiteľné. Je totiž plné logicky neodôvodniteľných, chaotických zmien správania, „úletov“ vzdoru, drzostí, neposlušností.. .. ich doposiaľ dobrého chlapca či dievčaťa. Pretože na také výrazné zmeny správania rodičia väčšinou nie sú pripravení a nechápu ich ako sprievodné znaky začínajúcej puberty, obdobia dospievania, sprísnia svoje výchovné požiadavky i tresty. Rodičia tým zhoršujú vzájomné vzťahy so svojim dospievajúcim synom, dcérou, budujú priepasť vzájomnej nedôvery, podozrievania, odsudzovania. – Škoda pre obidve strany.

A stačilo by len trochu viac lásky, empatie, vcítienia sa do chaosu už „nedetí“ v dospelom tele „nedospelých“, do zmien a problémov dospievania, ktoré sme sami prežívali, kým sme naozaj dospelí a siahnuť po knihe odborného poučenia o telesných a psychických zmenách v čase dospievania a začiatkoch hľadania vlastnej osobnostnej a duchovnej identity. Pochopili by sme platnosť novozákonného zákona lásky o tom, že máme milovať svojho bližného, blízkeho aj najbližšieho, ako seba samého. Vždy. Aj keď nám v čase nášho dospievania naši rodičia možno tiež nerozumeli.

Nerobme rovnaké omyly, aby nám naše deti nemuseli raz odpúšťať naše necitlivé výchovné postupy počas ich dospievania, ako sme už dávno svojim rodičom odpustili my v svojej kresťanskej dospelosti. – Veď, začiatkom múdrosti je úprimná túžba, snaha poučiť sa a porozumieť.

3. Dospievajúci a my, dospelí

Dospievajúci sú zaskočení búrlivým vývojom svojej telesnej schránky. Chlapci sú zrazu samá ruka, samá noha a za dva–tri mesiace o 13 centimetrov vyšší, mutujúci mládenci, s novými problémami pohlavného dospievania. Dievčatá v puberte rastú skôr do pôvabu mladých ženských postáv s viditeľne sa rozvíjajúcimi druhotnými pohlavnými znakmi. Narastanie krivky prs a zadočku, zúženie v páse – a k tomu slečny rozihrávajú novú škálu pohľadov, tajomných úsmevov a vlnenie celej postavy. Aká neuveriteľná zmena!

Pritom dospievajúci, skôr chlapci ako dievčatá, často sa proti všetkému, najmä proti autoritám hlasito búria, aj keď pritom nevedia, čo chcú. Neznášajú však, aby sme ich nahovárali na niečo iné. Dospelým sa takéto správanie vidí nelogické alebo dokonca ako neposlušnosť, vzdor. Lenže je to skôr zákonité správanie dospievajúcich, zrazu presvedčených, že sú dospelí a musia bojovať so všetkými dospelými za svoje nové práva. Bojujú s rodičmi aj učiteľmi, ktorí im pripomínajú ich povinnosti a nemienia s nimi diskutovať o ich domnelých právach na dospelosť bez povinností a zodpovednosti za svoje správanie.

Už dobrých šesťdesiat rokov s porozumením a skrytým úsmevom pozorujem večne sa opakujúce problémy dospelých s dospievajúcimi, ktorým často „ani vlastná mať nerozumie!“ – ako vraví ľudová múdrosť. A stačí si ich zamilovať takých, akí sú, akí sme v dospievaní boli iste aj my a všetky generácie dospievajúcich pred nami a poučiť sa z dobrých skúseností druhých. Alebo dnes už aj z odbornej literatúry o problematike dospievajúcich a výchovných prístupoch k nim, aby sme im porozumeli, získali si ich dôveru a tak sa mohli stať ich radcami a vychovávateľmi.

Veď už celé veky má dospievajúca mladá generácia vždy znova a znova pocit, že s ňou prichádza lepší svet. Nuž, pomôžme im, my starší, aby to bola pravda. Tiež aj preto, aby sme nemuseli vzdychať nad tým, že s nami ten lepší svet odchádza. Nemusela by to byť pravda, však! – Niekedy je ľudská pamäť naozaj krátka.

V zhone a tempe dnešného života sa nám naša dospievajúca generácia všeobecne javí ako nepokojná, neurotická, nezodpovedná a náročná, bez úcty k dospelým, povrchná a hlučná... Ako by sa všetky naše výchovné snaženia, vplyvy a podnety, požiadavky od nich odrážali. Nedostávajú sa do ich hláv a sŕdc, nepohnú ich ľahostajnosťou, nezájmom, egoizmom. – A potom sa stane, že v jednej chvíli nájdeme tú „správnu reč“, ktorá ich osloví, „to pravé slovo, pravý čin“, a osobnosť dospievajúceho rozkvitne do nečakanej krásy a odhalí udivujúce hlbiny citov a pochopenia. Aká radosť! Aké zadosťučinenie!

Preto, priatelia, sestry a bratia, ak pracujete vo výchove dospievajúcich, hľadajte v sebe slová a činy, ktoré oslovia ich srdcia, nadchnú ich myseľ pre skutky lásky, pre dobro druhých a tým aj ich samých. Len tak uvoľníte tú čarovnú silu, ktorá v každom veku prinúti človeka skúmať svoje vnútro a vynášať z neho skutky lásky, pomoci a porozumenia. Ktorá núti človeka – kresťana stavať si vyššie ciele morálneho života a trpezlivo ísť deň za dňom za nimi. Niest' aj bremena druhých a v službe bližným kráčať miesto jednej míle – dve!

Hľa, prvý krok k úspešnej práci vedúcich Dorastu na ceste výchovy kresťanskej, novozákonnej morálky dospievajúcich v našich zboroch.

4. Dospievajúci včera – v dávnoveku

Dospievajúcim sa v rodových skupinách od pradávna venovala osobitná pozornosť. Ešte dnes sú známe a realizujú sa iniciačné slávnosti prijímania dospievajúcich do spoločnosti dospelých ako rovnocenných. Dospelým sa však nestal chlapec, keď mal 12 alebo 13 rokov len tak automaticky. Ba, ani vtedy, keď už bol pohlavne dospelý. To nestačilo. Svoju dospelosť musel *dokázať* splnením úlohy, hodnej dospelého muža. Neboli to práve ľahké skúšky, ani dobre spracované informácie a testy s odpoveďami na internete, ako je to z mnohých vedných odborov dnes. Vtedy ešte naozaj neboli počítače, ani internet. Byť v dávnoveku, v ľudskom rode považovaný za dospelého muža znamenalo, že to dospievajúci musel dokázať veľkým činom. A sám!

U indiánskych kmeňov v severnej Amerike musel dospievajúci odísť na tri, štyri týždne do vzdialenej samoty hôr, lesov, iba so svojimi zbraňami, oštepom, lukom a šípmi a s jednou prikrývkou. Sám si nachádzal, lovil svoju potravu, sám sa staral o svoj oheň a prístrešok. V tom prostredí a čase mal premýšľať o budúcich povinnostiach muža voči kmeňu, rodine a Manituovi, bohu Indiánov. Ku svojmu kmeňu sa vracal premenený, ako muž. Potom bol slávnostne prijatý do kruhu a domu bojovníkov kmeňa.

Alebo sa už nikdy nevrátil.

Podobne dodnes sa u Masajov v Afrike stáva dospievajúci dospelým vtedy, keď sám v savane, kde žije kmeň Masajov ako pastieri, uloví leva. Lev ohrozuje a zabíja ich dobytok a tým ohrozuje životy a celú existenciu kmeňa.

Na druhom konci sveta, v Malajzii dokazuje dospievajúci mládenec svoju dospelosť tým, že sa sám vydá na more a uloví žraloka, ako nepriateľa malajských rybárov. A pre slávnosť jeho zasväcovania do dospelosti sa z úlovku pripraví hostina pre celú dedinu. Tak je tomu ešte dnes.

Tak to bolo od pradávna v rodových a kmeňových spoločnostiach, ktoré niekedy v našej civilizovanej spoločnosti nazývame primitívnymi. Ako by asi títo ľudia, ak by mali hovoriť o nás, civilizovaných, nazvali našu dnešnú spoločnosť? Posúďte sami!

5. Dvanásťročný Ježiš v jeruzalemskom chráme

Lukáš 2:41-52

V evanjeliách Nového zákona sú zapísané udalosti z troch období Ježišovho života. Prvé obdobie zaznamenáva udalosti okolo Ježišovho narodenia. Druhé zaznamenáva čas, kedy dvanásťročný Ježiš prvý raz s rodičmi navštívil počas veľkonočných sviatkov Jeruzalem. Tretie obdobie je najdlhšie. Dospelý, asi tridsaťročný Ježiš začína svoje verejné vystúpenie tým, že sa dáva pokrstiť Jánom Krstiteľom v Jordáne, na to odchádza na púšť, kde sa 40 dní pripravuje na svoje nadchádzajúce verejné vystúpenie ako Syn Boží – Ježiš Kristus. Napokon tri roky učil v synagógach, na vrchu, na brehu jazera, na uliciach aj v domoch, ktoré navštívil. Konal zázraky – dotykom, slovom uzdravoval chorých, kriesil mŕtvych – chodil po hladine jazera, utíšil búrku, niekoľkými chlebami a rybičkami nasýtil tisíce svojich poslucháčov ... Odpúšťal hriechy. – Hľa, Syn Boží, zasľúbený Vykupiteľ! Židovskí veľkňazi Ho pre Jeho činnosť obžalovali a odovzdali Pontskému Pilátovi, ktorý Ho odsúdil. Bol ukrižovaný, zomrel a pochovali Ho do kamenného hrobu. Tretí deň vstal z mŕtvych – Pán Ježiš Kristus.

Už dvetisíc rokov si kresťania na celom svete každý rok s veľkými oslavami pripomínajú dve udalosti zo života Pána Ježiša – čas príchodu, narodenia malého Ježiška v Betleheme, advent a Vianoce a čas Jeho smrti na Golgate a slávne vzkriesenie – Veľkonočné sviatky. Hľa, Ježiš Kristus, ľudský a Boží Syn!

Tretia udalosť z Ježišovho života, z Jeho dospievania, sa spomína oficiálne zriedka a už vôbec nie slávnostne a každý rok okolo Veľkonočných sviatkov. Prečo asi? Ako to vlastne bolo?

Evanjelista Lukáš (2:41-52) píše, že Ježišovi rodičia, Mária a Jozef, chodievali každoročne so svojimi príbuznými a známymi z Nazareta do Jeruzalema na slávnosti Veľkonočných sviatkov. Bolo to vždy dobrých sto kilometrov pešieho putovania. To znamenalo, byť dva - tri dni na ceste a niekde prenocovať. Vtedy ešte neboli ani vlaky, ani autá, naše terajšie moderné dopravné prostriedky. Chodievalo sa aj na veľké vzdialenosti pešo. Nuž a niekde sa muselo aj prenocovať. Také dlhé putovanie nebolo zrovna ľahké a už vôbec nie pre menšie deti.

Keď však ich prvorodený syn mal dvanásť rokov, zdalo sa im, že už je dosť veľký na to, aby zvládol pešo takú dlhú cestu, spoznal a navštívil sväté mesto a chrám! A tak, keď po dvoch - troch dňoch putovania všetci pútnici z Nazareta došli do Jeruzalema, dovolili rodičia svojmu dospievajúcemu chlapcovi, aby sa sám pobral do mesta a po svojom si vychutnal slávnostnú atmosféru mesta plného pútnikov z rôznych končín sveta. Pre vnímavého dospievajúceho chlapca z malého Nazareta nastali dni plné nových, hlbokých zážitkov. Aká radosť!

Zdá sa, že najväčším zážitkom bol jeruzalemský chrám. A učítelia, ktorí tu čítali a rozoberali deje a myšlienky, posolstvá zo Starého Zákona! Ba, aj diskutovali medzi sebou a odpovedali na otázky počúvajúcich pútnikov! Mládenček Ježiš sa tiež skúsil pýtať, veď v posledných časoch mal v hlave plno nových, nezvyčajných problémov, náhľadov, otázok, s ktorými si sám nevedel rady a nevedel, na koho by sa s nimi mal obrátiť. A tu, v chráme, sú múdri učítelia, ktorí odpovedajú na otázky aj cudzím pútnikom. Počúval, uvažoval a napokon sa osmelil a začal sa aj on pýtať, diskutovať, argumentovať. A oni mu naozaj odpovedali, vysvetľovali, debatovali s ním...

„Všetci, čo počúvali, boli ohromení jeho rozumnosťou a odpoveďami“ (verš 47). Iste sa tu pritom cítil dobre. Tí múdri dospelí ho neodbyli ako malého chlapca, ale brali vážne otázky, myšlienky a problémy z duchovného sveta dospelujúceho chlapca.

Brali ho vážne, ako veľkého, ako rovnocenného rozumného človeka. Aké ocenenie, aké zadosťučinenie pre dospelujúceho chlapca z ďalekého malého mesta! Je dospelý, akceptovaný dospelými, učenými ľuďmi v jeruzalemskom chráme! Aké je to veľké povzbudenie pri hľadaní vlastnej duchovnej identity! Nečudo, že nezbadal, ako ubieha čas aj dni. Tak ani nezbadal, že sviatky skončili a pútnici sa pobrali nazad do svojich domovov. Odišli z Jeruzalema domov aj Ježišovi rodičia s ostatnými ľuďmi z Nazareta.

Keď prešli deň cesty nazad domov, Mária a Jozef zbadali, že ich syn nie je medzi vracajúcimi sa pútnikmi. S hrôzou sa vrátili do Jeruzalema. Tam ho hľadali *tri* dni, až ho napokon „našli v chráme, ako sedí medzi učiteľmi, počúva ich a vypytuje sa... Keď ho zbadali, strpili od údivu a jeho matka mu povedala : „Dieťa moje, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec a ja sme ťa s úzkosťou hľadali“ (verš 47-48).

Na matkinu výčitku syn odpovedá výčitkou : „Ako to, že ste ma hľadali? Či ste nevedeli, že sa mám zaoberať tým, čo patrí môjmu Otcovi?“

Dospelujúci chlapec sa nevzbúril proti svojim rodičom, on len dorastá do dospelosti, osamostatnenia sa v náhľadoch na veci a vzťahy pozemské aj duchovné, na život, na vieru a plnenie Božej vôle. Obhajuje právo na vlastnú cestu, vlastné hľadanie svojej osobnostnej aj duchovnej identity, svojho životného aj duchovného poslania. Dospelujúci Ježiš v chráme hovorí s matkou ako dospelý s dospelým. Logicky, ako v diskusii rovnoprávných ľudí. A evanjelista Lukáš ďalej dodáva: „No, oni jeho slovám nerozumeli.“

Ježišovi rodičia, ktorí dostali pred i pri narodení syna viacero dôkazov, že ich syn bude plniť svojim životom, činmi aj učením poslanie očakávaného Vykupiteľa, Božieho Syna, zrazu mu nerozumejú.

Ešte šťastie, že evanjelista Lukáš nám zaznamenal všetko to, čo Ježišova matka uchovávala o svojom prvorodenom synovi v svojom srdci, aby sme si uvedomili, že je dôležité učiť sa rozumieť a chápať zvláštnosti správania našich dospelujúcich. Pre svoj osobnostný aj duchovný vývoj potrebujú tých, ktorým môžu dôverovať, zveriť svoje problémy, klásť otázky a dočkať sa múdrej odpovede, názorov vychádzajúcich zo životných skúseností, ktoré je hodno prijať za svoje. Aj dnes. Len tak potom budú v kresťanských rodinách dorastať dvanásťroční podobne, ako píše Lukáš vo verši 52: „A Ježiš napredoval v múdrosti, vo veku a obľube u Boha i u ľudí.“

Všetko dopadlo dobre. Ešte neprišiel čas prevziať zodpovednú úlohu v Božom spasiteľskom pláne.

Na otázku z úvodu našej úvahy, prečo sa periodicky nepripomína v kresťanských cirkvách udalosť dvanásťročného Ježiša v Jeruzaleme, jestvujú najmenej dva nasledujúce dôvody:

1. Narodenie a smrť budí v ľuďoch mnoho ušľachtilých citov. Radosť, nehu alebo smútok, súcit. Udalosť dospelujúceho syna človeka v situácii, kedy mu ani chrámový učiteľ, ani vlastní rodičia nerozumejú, budí skôr rozpaky než city lásky a porozumenia. Nuž, nie je čo pripomínať, oslavovať.

2. Dospelujúci v časoch života Pána Ježiša netvorili žiadnu pozoruhodnú, rešpektovanú, samostatnú spoločenskú skupinu, organizáciu alebo hnutie ani vo vlastnom národe, ani vo vtedy známom svete. Spoločnosť mala charakter patriarchátu s dominantným postavením náboženskej hierarchie. Všetka politická a cirkevná moc bola v rukách mužov. Až do 19. storočia a nastolenia novozákonnej rovnoprávnosti ľudí v štátnej demokracii a ľudí v cirkvách (Galaťanom 3: 26-28).

Postavenie dospelujúcich v dominantnej spoločnosti dospelých sa zmenilo až na začiatku 20. storočia, keď vzniklo skautské hnutie s rovno-právnym postavením dievčat a chlapcov v nekoedukovaných výchovných jednotkách – oddieloch. Vzniklo temer súčasne v USA, kde ho založil E.T. Seton a v Anglicku, kde ho založil R. Baden-Powell. Skauting je medzinárodné hnutie, v súčasnosti s cca 40 miliónmi členov. Princípy skautskej výchovy u R. Baden-Powella vychádzajú z kresťanskej etiky Nového zákona.

Po druhej svetovej vojne vzniklo v 50. rokoch veľké teenagerské hnutie mladých, 13 až 19 ročných, ktoré v rôznych obmenách je dodnes rozšírené po celom svete. V súčasnosti je vo všetkých krajinách rešpektované a oslované napr. aj obchodnými reklamami, ako významná časť zákazníkov.

Od čias vzniku teenagerského hnutia sa zintenzívnili aj výskum vývojovej a sociálnej psychológie tohto veku, riešenie problémov drogovej závislosti, pedagogicko-psychologické poradenstvo a psychoterapeutické prístupy k psychosociálne narušeným osobnostiam dospelujúcich a dospelých. Psychoterapia v detskom veku má osobitné postavenie.

V 20. storočí enormne vzrástol záujem všetkých spoločností o vzdelávanie a výchovu dospelujúcich a poskytovanie pomoci pri ich začleňovaní do spoločnosti dospelých ako rovnoprávných občanov. Sú budúcnosťou národa. Sú budúcnosťou aj cirkvi, zborov. Uvedomili sme si to v 50. rokoch minulého storočia v bratislavskom zbere BJB, keď vďaka novým metodickým prístupom k biblickému vzdelávaniu v Nedeľnej škole (NŠ) viditeľne pribúdali deti predškolského a mladšieho školského veku a rovnako súčasne ubúdali dospelujúce deti staršieho školského veku. Preto sme z nich roku 1950 vytvorili osobitnú skupinu, ktorú sme nazvali DORAST. Vytvorili sme pre nich osobitný program biblického vzdelávania – v nedeľu doobeda, súbežne s biblickým vyučovaním v NŠ, a v pondelok v podvečer boli schôdzky zacielené na výchovu kresťanskej etiky v živote dospelujúcich. Pre hlbšie vzájomné poznanie, pre kontrolu výsledkov a zhodnotenie systému našej výchovnej práce, ako aj spätnej väzby, sme začali organizovať aj letné stanové tábory skautského typu. Prvý tábor bol na Chvojnici, kde na protiľahlom kopci stála modlitebňa stanice nášho bratislavského zboru BJB. Druhý bol pod Veporom na lúke u lesa rodiny Brádňanských z klenoveckého zboru BJB....

Za hlavný cieľ našej práce s dorastom sme považovali vychovať ich ako Deti Svetla. Vychádzali sme z Ježišovho učenia na vrchu, Matúš 5:14 – 16: Vy ste svetlo sveta. ... Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je v nebesiach.

Pri zakladaní Dorastu som si tsajne myslela, že príbeh o dvanástročnom Ježišovi v evanjeliu Lukáša bol napísaný pre 20. storočie, pre nás. Nový zákon je predsa nadčasový. Pri našom stretnutí po 60. rokoch od založenia som sa uistila, že naozaj bol napísaný pre nás, alebo aspoň *aj* pre nás. – Boli tu biele hlavy a rozžiarené tváre rodičov a prarodičov členov našich zborov od Košíc cez Banskú Bystricu po Bratislavu a okolie, alebo až po Kanadu?

Hľa, výchova kresťanskej etiky pre všedné dni v dorastu priniesla hojné požehnanie do životov dospievajúcich aj ich dávnych vedúcich.

6. Začiatky Dorastu

Po druhej svetovej vojne v 20. storočí sa zmenil život v celej Európe. Nemecko prehralo vojnu, sovietske vojská obsadili Berlín a vyvesili svoju vlajku na budove Reichstagu. Podľa dohody štyroch víťazných mocností, oslobodili aj našu Československú republiku. Tiež podľa dohody o nás si za to vzali Podkarpatskú Rus, ktorá bola od konca 1. svetovej vojny, od r. 1918 súčasťou našej republiky. Teraz sa toto územie volá Zakarpatská Ukrajina.

Koniec vojny. Písal sa rok 1945.

V strednej Európe nastalo sťahovanie národov. Od nás nastal odsun Nemcov a Maďarov. Súčasne sa zasa k nám vracali celé rodiny, naši ľudia, reemigranti, roztrúsení v štátoch južnej a východnej Európy. To v mnohom zmenilo aj situáciu a zloženie členov zborov BJB.

Z bratislavského zboru BJB odišli nemecké rodiny. Súčasne sa znovu osamostatnil bratský zbor Darbystov, teraz sú to Kresťanské zbory, ktoré boli za vojny, počas Slovenského štátu, zakázané a preto ich kazateľ bratislavského zboru Karel Vaculík prichýlil v našom zbore. Do Bratislavy a blízkeho okolia, až po Nesvady, sa vrátili celé rodiny slovenských reemigrantov a vytvárali samostatné zbory alebo stanice nášho zboru.

Blízke Rakúsko bolo obsadené vojskom štyroch víťazných veľmocí. V americkej časti Viedne vzniklo stredisko misijnej služby. Od nich prichádzali aj misijní pracovníci k nám do zboru. Prinášali traktáty a misijné letáčky. Medzi iným priniesli aj materiály pre deti– nevyfarbené postavy z biblických dejov zo Starého aj Nového zákona pre flanelograf, ktorý sa stal výborným metodickým materiálom pre biblické vzdelávanie detí v NŠ. Pri využívaní tejto metodiky výkladu a niektorých ďalších metodických „novôt“ (napr. ukazovacie piesne : Muž múdry staval dom svoj na skale..., Moje malé svetielko... , ktoré pohotovo preložil do slovenčiny aj češtiny br. kazateľ Vaculík, alebo omaľovánky s veršikom podľa biblického výkladu, kontrola dochádzky nalepovaním rybičiek do jazierka a s pesničkou: Pán Boh z nás chce rybárov mať...) deti v NŠ rýchlo pribúdali. Tak sme v NŠ mali do roka vyše 50 detí predškolského a mladšieho školského veku z vlastných ale aj cudzích rodín.

Časy sa však menili.

V NŠ začali ubúdať deti staršieho školského veku. Vraj preto, že už sú veľkí a nechcú chodiť s tými „malými“ a spievať ukazovacie pesničky! V našom zbore bol veľký spevokol, tamburáš, mládež vo veku adolescentov a vysokoškolských študentov. Naši dospievajúci v puberte neboli súci do spevokolu, mládež ich zasa považovala za malých, za deti! Oni boli veľkí, stavali našu zotavovňu

v Račkovej doline, schádzali sa s mládežou našich zborov zo Slovenska, Čiech, Moravy.... A tak naši dospievajúci v puberte zostávali mimo. Aká škoda pre zbor aj pre nich samých!

Súčasne sa menili časy v našom štáte. Vo februári 1948 prevzala v našom štáte politickú aj vojenskú moc Komunistická strana a nastolila tvrdý totalitný režim. Začalo prenasledovanie veriacich, výsluchy, šikana a zatváranie duchovných, zákazy vykonávať kazateľskú činnosť... Žila som v tých časoch v rodine kazateľa Vaculíka, ktorý bol 60 ročný.

Ani on a jeho rodina neboli ušetrení komunistickej šikany. Hoci bol po prvom infarkte a mal cukrovku, ŠtB ho odvážala na 3-4 dni na tvrdé výsluchy a nedovolili mu vziať so sebou inzulín. Počkali až skolaboval a potom nám ho vrátili domov. Do r. 1950 tak prežil tri infarkty a veľa, veľa hodín na ŠtB.

Bolo len samozrejmé, že boli prenasledovaní aj jeho dospelí synovia a dcéry. Najstarší Karol musel emigrovať, pretože v okrese, kde býval, vyhral voľby ako protikandidát inej strany nad kandidátom (Viliam Široký) komunistickej strany. Zostala tu jeho manželka a dvaja malí synovia.

Syn Daniel, štábný kapitán, bol účastníkom odboja proti fašizmu aj v SNP (Slovenskom národnom povstaní). Na jeho hlavu preto vypísala Tisova fašistická vláda odmenu sto tisíc korún. Ten bol v päťdesiatych rokoch bez dôkazov odsúdený komunistami na deväť a pol roka väzenia ako politický väzeň, vraj za pomoc pri úteku svojho vojenského kolegu na Západ. Odsedel si ich v Leopoldove a Jáchymove v uránových baniach.

Dcéra Zora bola aj s manželom zatvorená (v Brne) na základe udania agenta provokatéra, ktorého síce vyhodili z bytu a neposlúchli, ale boli odsúdení vraj preto, že ho neudali.

Dcéra Dobroslava, ktorá učila na gymnáziu latinu a francúzštinu dostala ako veriaca výpoveď. Syn Blahoslav, právnik, nesmel vykonávať advokátsku prax a bol vzatý na vojenskú službu v PTP.

Konečne otec Vaculík odišiel akože do dôchodku a nastúpil po ňom mladší brat kazateľ Mišo Kešiar. Toho však tiež zatvorili. Nastali časy, kedy nik nesmel v zbore kázať.

V takých časoch sa zrodila v bratislavskom zbore BJB práca s Dorastom. Boli nádejou, budúcnosťou zboru.

Uvedomili sme si to, keď končil rok 1949 a doma u Vaculíkov sa otec zotavoval z infarktu. Zodpovednosť za prácu v zbore zostala na laikoch, ktorí chceli pracovať (a nie iba kázať) bez povolenia a tak, ako sa dalo.

Prácu s Dorastom, ako „novotu“ sme prebojovávali doma na modlitbách. Váhali sme, keďže nám zostalo v NŠ už len 7 detí staršieho školského veku, detí v puberte, ktorých do mládeže nechceli, pretože boli malí.

Vtedy prišiel otec Vaculík s povzbudením: Zachariáš 4:1-10. Čítal pomaly, s dôrazom na každé slovo, myšlienku. Keď skončil veršom 10: „Kto by pohrdal dňom malých začiatkov? Zaradujú sa, keď uvidia v Zerubábelovej ruke kameň a olovnicu“... zavládlo dlhšie ticho.

Pochopili sme. Bolo treba začať stavať „nie silou ani mocou, ale mojím duchom! – znie výrok Hospodina zástupov“ (verš 6). Do konca roka 1949 sme urobili s Dobrunkou (Vaculíkovou) osobitný program biblického vzdelávania pre nedele doobeda (súbežne s NŠ) a kresťanskej výchovy (etiky) pre schôdzky v pondelok v podvečer.

Tak sme začali prvú nedeľu a prvý pondelok v januári r. 1950 so siedmimi „pubertákmi“ vyčlenenými z NŠ, osobitnú činnosť. Biblické vzdelávanie a výchovu kresťanskej etiky pre konkrétny,

každodenný život dospelých. To všetko vrátane detí, sme nazvali Dorast. O rok, v januári 1951, sme spoločne oslavovali prvé narodeniny Dorastu, v ktorom už bolo 9 dievčat a 11 chlapcov. Zapálili sme prvú sviečku.

Hlavným mottom výchovnej práce s Dorastom bola výzva Pána Ježiša k zástupom a učeníkom, ktorí sa zhromaždili na vrchu, aby počuli Jeho učenie – „Vy ste svetlo sveta! Mesto, ktoré leží na vrchu sa nedá ukryť. Ani lampu nezažnú a nepostavia pod mericu, ale na svietnik, aby svietila všetkým v dome. Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je v nebesiach!“ (Matúš 5:14 – 16). Hľa, Dorast – deti Svetla!

Výchova Dorastu dostala reálne ciele: 1. stať sa svetlom sveta, kresťanom, 2. byť viditeľným Božím svetlom, zažatou lampou, doma, v škole, na ulici, v spoločnosti a svietiť vždy a všade tam, kde som, 3. svietiť dobrými skutkami a svojim životom a tak oslavovať svojho nebeského Otca. Haleluja!

Plnenie týchto cieľov privádzalo v praxi našich dorastencov veľmi často – ako by to nazvali dnešní dospelí – do adrenalínových situácií. Doma, v škole a medzi ostatnými mladými v spoločnosti, ktorá predpisovala pre nich vlastné politické a tým aj protináboženské ciele. Museli obstať pred druhými ako deti Svetla. Ba, aj pred sebou. Pýtali sme sa ich na to, ako žili, akí boli v uplynulom týždni? Čo sa im podarilo, čo dokázali? A čo nedokázali? Prečo asi? Len sme sa pýtali a očakávali odpoveď. Pravdu. A nič sme nekomentovali, nevyčítali, netrestali. Chceli sme, aby začali sami seba kontrolovať, hodnotiť svoje správanie, aby začali so sebaučinkou, pri ktorej sa nie je komu vyhovárať. Iba, ak vlastnému svedomiu.

Vedeli sme, že aj mlčaním sa burcuje svedomie. A návyk sebakontroly, sebaučinky je dôležitý krok do dospelosti a prevzatí zodpovednosti najprv za seba a svoje správanie, aby sme v dospelosti mohli prevziať zodpovednosť za svoju rodinu, zamestnanie, zbor a spoločnosť.

Dospelosť sa meria zodpovednosťou, nie funkciou pohlavných hormónov.

Po dvoch rokoch práce s Dorastom nastal čas preveriť výsledky v dorasteneckom letnom stanovom tábore skautského typu, ako spätnú väzbu, či naše výchovné pôsobenie bolo správne, a či treba-netreba niečo zlepšiť tak pri biblickom vzdelávaní, ako aj pri požiadavkách na kresťanskú morálku. Napr. na tábore – upevňovanie návykov kresťanského správania 24 hodín denne po 3 týždne spolunažívania v krásnej prírode, a napokon potom ďalej celý rok v škole, doma, na ulici...!

Pretože v totalitnom komunistickom štátnom zriadení mohla tábor pre deti a mládež organizovať len komunistická pionierska alebo mládežnícka organizácia, do ktorej nik z nás nepatril, vybavila som si na katedre psychológie Filozofickej fakulty, kde som študovala psychológiu, odporúčenie zorganizovať výskumný tábor na získanie materiálov pre diplomovú prácu.

Prvý dorastenecký (výskumný!) tábor sme mali na Chvojnici, kde na protiľahlom kopci bola modlitebňa stanice nášho bratislavského zboru BJB. Ďalší rok sme si za rovnakých podmienok postavili podsadový stanový tábor pod Veporom, na lúke u lesa rodiny Brádňanských z klenoveckého zboru BJB. Tu už nám pomáhali vysokoškooláci, študujúci v Bratislave, bratia Jiří Hovorka, dnes známy akademický sochár a Ing. Janko Aláč z Klenovca, úspešný podnikateľ, dnes v Kanade.

Ani na táboroch nebývala núdza o adrenalínové situácie rôzneho druhu pre dospelých, ktorým sa dnes oficiálne hovorí teenageri, po česky tiež -náctiletí.

7. Názov teenager

Dnes často používaný názov pre dospelujúcich je teenager, teenageri. Tento názov je prevzatý z angličtiny, z koncovky anglicky pomenovaných číseliek 13 až 19, označujúcich vek dospelujúcej mládeže. Vznikol v druhej polovici 20. storočia v USA, ako označenie hnutia protestujúcej mládeže proti vojne vo Vietname. Neskôr sa z tohto hnutia vyčlenila skupina deanegerov – stúpcov tragicky zahynulého mladého filmového herca Jamesa Deana, ktorý vo filmoch vždy predstavoval postavu problémového, prostredím nepochopeného teenagera.

Hnutie teenagerov sa rokmi premieňalo aj na voyagerov. V Európe na protestujúcich vysokoškolákov, ktorí vyšli do ulíc veľkomiest západného sveta. Dnes je toto hnutie v rôznych podobách rozšírené po celom svete.

To však je iný problém s dospelujúcimi, ktorý sa dnes dotýka v mnohých krajinách najmä problematiky boja proti stúpajúcej závislosti na drogách, proti šikane, agresivite, kriminalite, promiskuite, znásilňovaniu a sexu bez zodpovednosti alebo za peniaze a iných priestupkov alebo aj trestných činov.

8. Hovoríme rovnakým jazykom

Temer každý dospelý človek v našej vlasti je presvedčený, že vie, čo je to vzdelávanie a čo výchova. Chodili sme predsa všetci do školy, vieme čítať, písať aj počítať a sme slušne vychovaní. V polievke nelovím rezance rukami, starších a nadriadených zdravím vopred nahlas a zrozumiteľne.

Ihneď poznám nevychovaného človeka!

Lenže! Časy sa menia... vravievali starí Rímanovia a mali pravdu. Názov ostáva, obsah sa mení. Napríklad, myš nie je len myš = hraboš poľný, ale moderné a aktuálne „čosi“, čo sa používa pri písaní na počítači... ?! Hľa, nie je myš, ako myš. Pretože sa nielen mení obsah názvov v rozvíjajúcich sa technických vedných disciplinách, mení sa *obsah* názvov aj v spoločenských vedách. Preto, dovoľte, aby som iba zopakovala obsah známych pojmov, ako ich chápem spoločenské vedy na začiatku 21. storočia. To len preto, aby sme pri použití pojmu mysleli rovnaký obsah, teda, aj hovorili o tom istom.

9. Biblické vzdelávanie

Každé *vzdelávanie* je pedagogický proces, zameraný na získavanie *vedomostí*, t.j. poznania, pochopenia a zapamätania si faktov deja a vzťahov medzi nimi. Pri biblickom vzdelávaní ide o poznávanie všetkého, o čom sa v Biblii píše. Vzdelávanie je *didaktickým* procesom (grécke didaskó = učím, poučujem). Didaktika je pedagogická vedná disciplína, ktorá sa zaoberá zákonitostami vzdelávania a vyučovania, učenia.

Vzdelávanie sa realizuje v školách, v triedach postupných ročníkov, v 45 min. vyučovacích hodinách ako predmetový vyučovací proces. Vyučovací proces sa riadi didaktickými princípmi a metódami, ako je napr: názornosť, postupnosť, systémovosť, sústavnosť, prístupnosť, aktívnosť, tvorivosť, t.j. vplyv získaných vedomostí na výchovné formovanie osobnosti. Stručne povedané.

Hlavným činiteľom pri vyučovaní je učiteľ.

Okrem školského vzdelávacieho procesu, jestvujú aj rôzne ďalšie formy vzdelávania, ako sú kurzy, rôzne formy doškoľovania, semináre, sympózia...

Vzdelávanie sa realizuje rôznymi formami, ako je výklad, vysvetľovanie, prednáška, cvičenie, riadená diskusia, zadanie individuálnych alebo skupinových úloh...

Jestvuje aj sebazvdelávanie...

Biblické vzdelávanie je získavanie vedomostí o tom, čo je napísané v Biblii, napr. pri vyučovaní v NŠ, pri výklade Písma formou kázne alebo pri vlastnom oboznamovaní sa s jednotlivými udalosťami a myšlienkami, študovaním Biblie.

10. Ukážky nášho biblického vzdelávania

Už si nepamätám, čím sme pred 60. rokmi začínali v Doraste nedeľné biblické vzdelávanie. Pri piatich sťahovaniach, najmä za komunizmu, sa vždy znovu redukovali písomnosti, ktoré by sa dali súdruhmi z ŠtB zneužiť. Myslím však, že sme začínali s listami apoštola Pavla, pretože som našla časť plánu, ktorý pre dorastenecké nedele napísala Dobrunka . Uvediem poznámky k dvom témam:

Odpustenie (2. Korinťanom 2:5-11)

1. Pán Ježiš učí svojich učeníkov, že je dôležité najprv človekovi odpustiť a potom ho uzdraviť. Hriech je najskôr ťažšia choroba, ako ochrnutie tela. Snáď ochrnutie duše je narušenie celého človeka. (Marek 2: 1-12). A napokon, Pán Ježiš mal moc odpúšťať hriechy. Všetkým. Aj mne, tebe. Dnes.

2. Odpustenie robí zázraky (Lukáš 5:7-12).

3. Kresťan sa modlí, aby mu Pán Boh odpustil. On odpúšťa.

Kresťan sľubuje Bohu, že teda aj on odpustí každému svojmu dlžníkovi (Lukáš 11:4).

4. Tí, ktorí sú spojení Kristovou láskou, cítia krivdu na „jednom z nás“, ako krivdu na nás všetkých. Preto, keď jeden z nás odpustí svojmu vinníkovi, musíme previnilcovi odpustiť aj my ostatní. Nedržať hnev. Koniec konfliktu (2. Korinťanom 2:5-11).

5. Odhodte rozhorčenie, hnev, krik a zlobu. A buďte k sebe navzájom dobrí, milosrdní a odpúšťajte si! (Efežanom 4:31-32).

6. Diskusia, otázky, vlastné skúsenosti, ...

Poklady v hlinených nádobách (2. Korintánom 4:1-10)

1. Čo považujú ľudia za poklad? Čo považujete vy za poklad? Veľa peňazí, zlato, striebro, diamanty, šperky, obrazy, sochy... Cennosti, ktoré schovávame v trezoroch, v bankách. – To, čoho si každý váži.

A čo dieťa? Priateľstvo? Zážitky, spomienky? – Tiež do trezoru?

2. Hľa, poklady nie sú iba veci, aj keď pri nich ľudia môžu mať svoje srdcia. Aké poklady ešte poznáte? – Maminka, dedo, starká, naša Anička, dobrý človek, láskavé srdce... Poklady, ktoré neskrývame v trezore, v banke. Poklady ukryté v hlinenej nádobe, v tele obyčajného milovaného a milujúceho, obetavého človeka (2.Korintánom 4:10). Alebo múdrosť (Príslovia 3: 3-15).

3. Som aj ja, si aj ty hlinenou nádobou, v ktorej je ukrytý poklad? Aký? – Sme deti Svetla. Máme Svetlo v srdci? Poznanie Božej slávy na tvári Ježiša Krista (v. 6)? Je toto náš poklad?

4. Alebo, sme obdarovaní? Sme nadaní? Rozhojňujeme tieto dary – poklady? Chránime a rozmnožujeme dary Ducha, ktoré sme dostali zadarmo, bez zásluh? Slúžime nimi? Alebo sa viacej staráme o svoju hlinenú nádobu, o cestičku v svojich módne upravených – neupravených vlasoch, zatiaľ čo naozaj dospelý človek – kresťan sa hlbšie zaujíma o cestu svojho života!

Kedy pochopíme, že najväčšie poklady, hodnoty sa nededia po rodičoch, nedajú sa kúpiť za peniaze od rodičov, ba ani za žiadne peniaze! A predsa sú to najväčšie poklady, hodnoty človeka: spasenie, láska, pravda, život, čisté srdce, múdrosť, súcit, ochota pomôcť, poslúžiť.

5. Žijeme v časech, kedy si už nemôžeme iba hrať na dospelých pred rovnako nedospelými, byť plní chaosu a robiť sebe a svojim doma, či v škole problémy. Pretože naši dospelí sú dnes (v. 8) „zo všetkých strán sužovaní a predsa nie sú stiesnení, sú často bezradní, no nie sú zúfalí, (v.9) – sú prenasledovaní, no nie opustení, zmietaní, ale *nehynú*, pretože aj na ich tvári, v ich životoch, v ich krehkej, ubolenej telesnej schránke je zjavný Ježišov život – nový život s Ježišom.“ Dnešní ozajstní kresťana sú statoční a netreba im pridávať problémy svojou rozmazanosťou, nedospelým, a nezodpovedným správaním.

6. Ste dorast, dospievajúci na ceste do zodpovednosti za seba a svojich blízkych! Zamyslime sa nad sebou a nad časom, v ktorom žijeme. Učme sa viacej milovať.

Hľadajme najprv kráľovstvo Božie, a to ostatné nám bude pridané.

Čo je väčšie, zlato alebo chrám? Či neviete, že vaše telo je chrámom Ducha svätého? Je ním naozaj?

7. Otázky? Diskusia..

x x x

V nedeľnom biblickom vzdelávaní sme využívali aj kázne Ch.H. Spurgeona (z osobnej knižnice br. Vaculíka, ktorý mal všetky jeho publikácie v nemčine), kým časť z nich nezabavila ŠtB. V každej kázni bola vždy jasná a priliehavá ilustrácia. Spurgeon bol majstrom ilustrácie, ktoré nikdy neopakoval.

Asi po 4 – 5 nedeliach už začali robiť biblické rozbory jednotliví dorastenci. Všetci totiž mali zošity a zapisovali si do nich prezentované myšlienky. Na konci svoje radenie myšlienok nadiktovala prednášajúca, aby každý člen Dorastu mal čo najpresnejší záznam. Pretože niektorí o rok-dva starší

mali záujem sa v biblickej príprave zdokonaľiť, prihlásili sa dobrovoľne. Takže veľmi skoro prevzali dorastenci biblické vzdelávanie do vlastných rúk. Robievali sme však spoločne všetky plány tohto vzdelávania a tak sa dostalo aj na témy, ktoré u nás lepšie zvládali iní dospelí. Napr. br. K. Vaculík s nami diskutoval o učení a rozdieloch v jednotlivých cirkvách, denomináciách aj sektách, br. Emil Král ochotne predviedol rôzne námety vzdelávacích hodín, vrátane výchovy učeníkov.

Za dôležité považujem upozorniť na formu biblického vzdelávania:

a) Vždy sme sedeli v kruhu tak, aby všetci na všetkých videli. Išlo nám nie tak o kontrolu (kto už drieme a kto ešte počúva), alebo zdôraznenie rovnosti všetkých nás (nik tu nie je kazateľom, nik iba poslucháčom!), ale o komunikáciu *tvárou v tvár!*

b) Tento spôsob biblického vzdelávania má veľký diagnostický význam. Vedúci Dorastu vie, že tu *každý* nesie na trh svoje vnútro – svoj záujem, pochybnosti, nepochopenie, nový vlastný nápad, asociáciu, objav (!), potešenie.... svoju aktivitu, pasivitu. Vedúci tu dostáva spätnú väzbu. Jednak na to, či každý poslucháč porozumel alebo či má azda nejaký hlbší problém.

c) Biblické vzdelávanie znamenalo prinášanie poznatkov o udalostiach z Písma. Po každej novej myšlienke, posune deja, sme kládli aj prijímali otázky, zavádzali diskusiu. Chceli sme vedieť, ako dorastenci myslia. Nechceli sme sa tváriť, že tu máme iba my patent na rozum.

d) Na druhej strane sa na vedúceho Dorastu upiera x-párov očí teenagerov a súčasne ich tváre odrážajú tú časť ich vnútra, v ktorej sú skryté vzťahy aj racionálne hodnotenie človeka, ktorému dôverujem..... vážim si ho, mám ho rád pretoapreto, alebo ešte neviem, počkám...

Dospievajúci sú dobrí pozorovatelia súladu slov a činov u vedúcich a dospelých vôbec. Je neľahké získať si ich dôveru, keď ste boli ustanovení za ich nadriadených. Bez ich lásky, úcty a hlbkej dôvery vo vás nebudú prinášať a riešiť s vami problémy hľadania svojej osobnostnej a duchovnej identity. A o to predsa ide pri výchove kresťanského Dorastu.

11. Spätosť biblickej výuky a kresťanskej výchovy

Biblické vzdelávanie a výchovu sme v tých časoch považovali za veľmi dôležité. V totalitnom komunistickom režime sa dalo očakávať, že prenasledovanie kresťanov a väznenie duchovných bude pokračovať. Biblií bol nedostatok a nové sa v takom režime nevydávali. Nikto z našich väznených nesmel mať pri sebe Bibliu...

Preto sme sa rozhodli pre nový štýl výuky a výchovy. Popri nedeľňajšom vyučovaní Dorastu na post „laických“ svedkov kresťanskej zvesti, pri ktorom sa učili hľadať a argumentovať adekvátnym citátom z inej časti Písma, začali sme robiť súťaže: Kto viacej...? To znamenalo: Kto sa do tohoatoho – väčšinou do dvoch mesiacov – naučí, napr. Žalm č. 1, 17, 23 a Príslovia 1. To bolo 60 veršov, ako základ. Nuž a potom – Kto viacej...? Zakaždým bol iný výber povinných textov, vždy však dobrovoľná účasť a prvé tri ceny pre víťazov bola slovenská Biblia. Väčšinou sa zúčastňovali všetci.

Dodnes si pamätám prvý a niekoľko ďalších súťažných pondelňajších večerov. V tom prvom dlho dominovali dievčatá. Všetci sme im držali palce. V modlitebni sme boli iba my z Dorastu, slávnostne napätí aj vzrušení sme počúvali prednes textov Písma. My, dospelí, sme už vedeli, že bude

veľmi neľahké určiť poradie výkonu a rýchlo sme uvažovali, ako hodnotením nepokaziť nezvyčajnú, neopakovateľnú atmosféru tohto večera. Dievčatá boli ... ako rozkvitnutá lúka zaliata slnkom!

Po nich, na koniec súťaže, bol prihlásený Paľko H., študent gymnázia, bystrý, chvíľami až moc živý, organizačne schopný, dobromyseľný, neposedný „výmyselník“ čohokoľvek. Keby som bola vedela, že tie dievčatá budú také výborné, nezaradila by som za nich už nikoho. Ale to už Paľko vystúpil na kazateľňu a s nezvykle vážnou tvárou a sústredeným pohľadom niekde doprostred sálu, začal pomaly a slávnostne recitovať povinný súbor biblických veršov. Po prvom žalme sa „čosi“ stalo. Akoby sa v sále zmenila atmosféra na očakávanie veľkej chvíle, veľkého zážitku. Dodnes to neviem vysvetliť.

Pavol skončil povinný súbor. Potom sa len zhlboka nadýchol a pokračoval pomaly, s dôrazom na každú myšlienku, slovo: „Nebesia rozprávajú o Božej sláve, obloha hlása dielo Jeho rúk ...“ – Predniesol celý žalm 19. Keď skončil s rozžiarenou tvárou a malým úsmevom, dodal: ... „Nech Ti je príjemná reč mojich úst a úvahy môjho srdca pred Tebou, Hospodine, moja Skala a môj Vykupiteľ!“ – To už sme žiarili a usmievali sa všetci.

Paľko však ešte nekončil. Prešiel na Príslovia 2:1-13: „Syn môj, ak prijmeš moje výroky, ak budeš zachovávať moje prikázania a napínať ucho za múdrosťou, prikláňať svoje srdce za rozumnosťou, keď budeš prosiť o rozum... Rozvaha bude nad tebou bdiť a rozumnosť ťa bude strážiť, aby ťa uchránila od zlej cesty, od človeka, čo vraví zvrátenosti. Od tých, čo zanechali priame cesty.“

Koniec. Ticho.

A zrazu trma-vrma, hrmot stoličiek, všetci vstávali, tleskali. To sa tu doposiaľ nestalo, nerobilo. Dorastenci z prvého radu zdvíhali ruky k Paľkovi, ako by sa ho chceli dotknúť, všetci hovorili naraz, ku všetkým... A radosť, veľká, veľká radosť. Nezabudnuteľný zážitok. Dodnes ho mám pred očami.

Ten večer sa v nás a medzi nami čosi zmenilo. Ocitli sme sa všetci spoločne v novej dimenzii Lásky, v Božej dlani. A ja som si akosi matne ukladala do pamäti, že treba zmeniť naše vzťahy, prehĺbiť vzájomnú dôveru, mať na nich väčšie a väčšie požiadavky a pritom ich viac a viac múdro milovať a pomáhať im, dokedy to budú potrebovať. Hľa, naše slečny – sestry, naši mládenci – bratia. Budúcnosť nášho zboru.

Ten večer nám nevdojak ovplyvnil ďalší program v zbere aj v Doraste. Keď už boli naši kazatelia zavretí a napokon nik nesmel kázať, ponúkli sme, že Dorast urobí z času na čas večerný biblický program v týždni. Zostavili sme povzbudivé verše Písma tak, aby na seba nadväzovali a náš Dorast urobil celé zhromaždenie spamäti. Učili sa slúžiť Božím slovom. Zbor ich začal vidieť inými očami. Všetci sme sa po troche menili. Dospievali sme.

Od tohto večera sa však zmenil pohľad väčšiny jednotlivcov Dorastu aj na nás, vedúce, ženy. Začali nás tak dievčatá, ako aj chlapci považovať za svoje blízke a až tak dôveryhodné, že za nami začali prichádzať so svojimi telesnými, rodinnými, sociálnymi, morálnymi (etickými), politickými aj duchovnými problémami. Zveriť sa, poradiť sa. Občas, doniesli i denník, v ktorom boli aktuálne osobné problémy, aby si uľahčili začiatok následného „pohovoru“. Nesmierne som si vážila ich dôveru. Vedeli sme, že im tiež môžeme vo všetkom bezo zvyšku dôverovať. Rástli z nich statoční mladí kresťania.

x

x

x

A čo bolo s Pavlom?

Ešte ten večer, keď nás odprevádzal domov, vyzozprával nám rodinné trápenie veriacej maminky s neveriacim otcom, ktorý sa hral na pána a prepadol hazardu v kartách. To popoludnie chcel po manželke peniaze, ktoré mala na mesačnú platbu bytu, vraj na svoj „čestný dlh“ a napadol ju, keď odmietla, pretože už dlhšie neprispieval vôbec na spoločnú domácnosť. A navyše najmladšiemu synovi vybral temer všetko z vkladnej knižky. Do takej situácie prišiel syn a začal matku brániť...

„Potom som hodinu chodil oproti v parku a rumázgal,“ dodal krátko. „Keď som sa vrátil domov, bol som tam sám. Na stole ležala mamkina veľká Biblia v obale s nápisom: Chod' na hlbinu! Náhodne som ju otvoril práve na tej strane, kde bol žalm 19. Tak som sa ho naučil. Veľmi mi to pomohlo.“

Aj nám všetkým, chlapča! Ďakujeme.

12. Výchova a kresťanská etika

Výchova je špecifický pedagogický proces. J.A. Komenský, učiteľ národov, kazateľ Slova Božieho, ktorý bol pre svoju vieru vyhnaný z vlasti a svojho národa, ako prvý rozdelil pedagogiku na dva procesy: 1. vzdelávanie v škole, 2. výchovu, o ktorej povedal, že sa s ňou začína od narodenia *matky* dieťaťa! Dnes by sme mali dodať: aj od narodenia *otca* dieťaťa.

Čo je výchova?

Výchova je cieľavedomé, zámerné a plánované pôsobenie na formovanie *osobnosti* dieťaťa alebo dospelávajúceho. Je to však aj mimovoľné, nezámerné a neplánované pôsobenie na formovanie (deformovanie?) osobnosti jedinca, jeho charakteru, návykov morálneho, kultúrneho a spoločenského správania a cítenia prostredníctvom podnetov z jeho životného prostredia.

Výchovou rozvíjame aj city (kladné, negatívne), celý citový život dieťaťa, dospelávajúceho, jeho rešpekt k vzťahom a normám života v spoločnosti. Ovplyvňujeme vytváranie jeho vlastnej hierarchie charakterových hodnôt a úctu k hodnotám druhých. Vychovávame aj citlivosť svedomia, úctu k ľuďom, k ich cenným výtvorom, úctu a lásku k Bohu a všetkému Božiemu stvoreniu.

Za výchovu dieťaťa až do jeho dospelosti, nesie, podľa zákona o rodine, zodpovednosť matka a otec, rodičia, nie škola. Výchova sa realizuje väčšinou v predškolskom a mimoškolskom čase.

Výchova v mimoškolskom čase má často charakter nezámerných, neraz však silných formujúcich (aj deformujúcich) vplyvov lokálneho prostredia ulice, sídliska, s partami, tlupami dospelávajúcích, pôsobiacich na hrane, alebo aj a za hranou zákona. V mimoškolskom čase však môžu kladne výchovne pôsobiť rôzne záujmové krúžky, športové kluby, kultúrne inštitúcie... alebo aj Dorast!

Výchovu oficiálne delíme na rozumovú, morálnu, estetickú, telesnú a pracovnú. Považujeme ich za *zložky* výchovy, ktoré sa navzájom prelínajú, aj keď každá z nich má svoj obsah, metódy a ciele. Pre harmonický rozvoj osobnosti sú všetky tieto zložky výchovy dôležité. Všetkými môžeme kladne pôsobiť na niektorú črtu „vychovanosti“ záujmov, spoločenských vzťahov a správania dieťaťa, človeka.

Pre výchovu Dorastu sme však od začiatku považovali za dominantnú výchovu *kresťanskej etiky*, to znamená kresťanskej *morálky*. Cieľom je, vychovať čestného, charakterného kresťana, človeka s bohatstvom morálnych citov, postojov a konkrétnych kresťanských činov v každodennom spôsobe života.

Tu treba pripomenúť:

Človek sa nerodí morálny alebo nemorálny, dobrý, alebo zlý. Čo je správne, čo nesprávne musíme dieťa od mala učiť. Musíme mu ukázať správny vzor správania (ako na to), súčasne však mu musíme postaviť, určiť mantinely, hranice toho, čo sa smie a čo sa nesmie. Každé dieťa, malé, či dospievajúce, hneď skúša, či postavené hranice platia, alebo neplatia. To sme skúšali v každom veku aj my, rodičia, vychovávatelia. Temer vo všetkých kultúrnych národoch jestvuje príslovie o tom, že zakázané ovocie viac chutí.

x

x

x

Stavať hranice toho, čo je správne a čo nesprávne je dobré. Lepšie však ako večné napomínanie, tresty a zákazy, je byť dobrým vzorom správania. Verba movent, exempla trahunt! (Slova hýbu, príklady tiahnu.)

Pri nastoľovaní morálnych požiadaviek na správanie (svoje aj druhých) dospievajúcich je najlepšie vypracovať si spoločne kódex, ktorý chceme dodržiavať, naplňať v našich životoch. Akési „desatoro“ správania členov našej skupiny. Napríklad, 1. bod skautského zákona je na celom svete rovnaký: Skaut hovorí vždy pravdu. Na slovo skauta sa dá vždy spoľahnúť. V detskom domove, kde sme uplatňovali túto zásadu (boli tu chlapci od 7 – 18 rokov), navrhli dospievajúci chlapci pridať do bodu o pravdovravnosti: ... „priznať pravdu je čestné a statočné“. Vraj, aby tomu rozumeli aj „malí chlapci“! Otázku pravdy použil aj Majster Jan Hus v boji o očistu katolíckej cirkvi v 15. storočí. Nemala by chýbať ani v kódexe Dorastu.

Taký kódex nie je množstvom zákazov a hrozieb trestom za jeho prekročenie. Mal by byť „kontrolnou otázkou svedomia“ pri vlastnom úsilí o dosiahnutie „bodom kódexu“ postaveného cieľa. Zdá sa vám to byť veľmi zložitá? Nezrozumiteľná? Ono to však naozaj je zložitejšie než si podľa patriarchálnych spôsobov „výchovy prútikom“ zo starozákonných čias, myslíme. Výchova totiž nie je jednostranné pôsobenie toho, kto vychováva na toho, kto je vychovávaný. Všetky „vonkajšie výchovné“ podnety, pôsobenie na zmeny, požiadavky na formovanie osobnosti dieťaťa prechádzajú cez stav vnútorných podmienok osobnosti dieťaťa. Ten je vždy závislý od predchádzajúcich vplyvov, ktoré formovali osobnosť. Teda, každá osobnosť má vlastné „dejiny“ svojho vývoja až po súčasný stav.

Preto:

a) Rovnaké vonkajšie výchovné pôsobenie (výchovné prostriedky, vid' starozákonný prútik Príslovie 22:15; 23:12-13) na dve, tri, x- osobností detí alebo mladistvých, neprinášajú a už vôbec nezaručujú rovnaký výsledok. Iba ak rovnaký, zjavný alebo skrytý vzdor.

b) Individuálne vlastnosti osobnosti charakterizujú konkrétnu osobu. Každý človek je jedinečná, neopakovateľná osobnosť. Nie sú dve rovnaké na svete, tak ako nie sú dva rovnaké listy na strome. Každý človek je individualita, má špecifické, jedinečné, neopakovateľné vlastnosti. Sám určuje svoje vzťahy.

Preto je výchova taká zložitá. Tu ide nielen o pravidla slušného správania, ale o formovanie charakteru! Je to vždy výber a „naočkovanie“ motívov k činom, skutkom, zatiaľ čo vzdelávanie má rozvíjať myslenie, nielen rozmnožovať encyklopedické poznatky.

Hľa, výchova je zrejme oveľa zložitejší proces. Najmä, ak máme o výchove dorastajúceho ľudského pokolenia uvažovať v intenciách Ježišovho novozákonného pohľadu na Zákon, prorokov, Boha, Božie deti, rovnosť a rovnoprávnosť ľudí, na slobodu, do ktorej sme povolani. Treba však priznať, že je to aj zložité, ale súčasne aj obdivuhodne jednoduché a krásne. Dovoľte mi ďalej vysvetliť výchovu kresťanskej etiky dospelujúcich „novozákonnou metodikou“ vyskúšanou v mnohoročnej praxi.

Znalec zákona z farizejov sa spýtal Ježiša: Učiteľ, ktoré je najväčšie prikázanie v zákone? A On mu odpovedal: Milovať budeš Pána, svojho Boha celým svojím srdcom a celou svojou dušou a celou svojou myslou. To je veľké a prvé prikázanie. Druhé je mu podobné: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého. Na týchto prikázaniach spočíva celý zákon a proroci (Matúš 22:34–40).

Ak milujeme Pána, svojho Boha, ktorý je Stvoriteľom všetkého stvorenia na zemi, môžeme mu síce spievať oslavné piesne, ale slúžiť mu môžeme len tak, že budeme milovať a ochraňovať všetko, čo Boh stvoril. Zem a všetko, čo je na nej. Nuž, a osobitne ľudí, človeka. Blížneho dvojnásobne.

Z toho vyplýva, že človek má praktikovať ctnosti, ktoré sú vlastnosťami lásky (1. Korinťanom, 13. kapitola).

Podľa toho, kresťan je: trpezlivý, láskavý, pokojný, nezávidí, skromný, dobroprajný, pravdivý, ohľaduplný, veľkorysý, priamy, radostný, optimistický, statočný, dôverčivý... čestný, obetavý, diskrétny... čistý v myšlienkach, slovách aj skutkoch.

Kresťan sa usiluje byť tu na Zemi reprezentantom svojho nebeského Otca – Kráľa nebies aj zeme. Je Božie, kráľovské dieťa. Musí sa podľa toho správať, nielen hovoriť.

Apoštol Pavol píše v 2. liste Korinťanom 3:17–18 : Pán je Duch. A kde je Pánov Duch, tam je sloboda. Keď my všetci s odhalenou tvárou pozeráme na slávu Pána, *premieňame* sa na taký istý obraz v stále väčšej sláve – a to všetko mocou Pána, ktorý je Duch.

Premieňame sa ? Chceme sa premieňať?

Keď áno, potom musíme na to každý deň usilovne myslieť a „vychovávať sa“, premieňať sa, strážiť svoje myšlienky, reči aj správanie. A potom večer si pravdivo zhodnotiť, čo som urobil/a v ten deň dobre, menej dobre, načisto zle! Trochu spytovať svoje svedomie a činiť pokánie. Prosiť za odpustenie a prijať novú silu pre ďalší deň.

V skautingu nás pred sľubom učili plniť skautský zákon takto: Skaut hovorí vždy pravdu. Som naozaj skautka? A hovorila som dnes vždy pravdu? – Kresťan je láskavý. Som kresťan? Bol som dnes ku všetkým naozaj láskavý? Fungovalo to. Tak sa nám v dospievaní dostávali morálne hodnoty ponúkané v skautských zákonoch „pod kožu“.

Sebavýchova je nutná, inak zostaneme nepremenení. Skúste týmto smerom rozmýšľať. Potom aj v Doraste nebude zodpovednosť za výchovu len vo vašich rukách, ale aj – a najmä – v rukách a zodpovednosti samotných dorastencov. Keď sa to v tomto veku naučia budú, podobne ako ja, každý večer bilancovať svoje kresťanské správanie, reči aj myšlienky. Aj keď im bude už osemdesiatpäť rokov.

Takouto cestou sa naozaj môže aj dospelý kresťan vychovávať, premieňať. Skúste to, ak nie ste už celkom dokonalí!

Alebo máte ešte nejaké otázky?

13. Trocha novej metodiky do výchovy kresťanskej etiky v doraste

Jakubov list 2:14, 17, 19, 26.

Keď čítame v Novom zákone listy apoštolov zborom aj jednotlivcom, vidíme, čo píše Pavol v 2. liste Timotejovi 3:16-18: „Celé Písmo je Bohom vnuknuté a užitočné na *učenie*, karhanie, nápravu a *výchovu* v spravodlivosti, aby *Boží* človek bol dokonalý a pripravený na každé dobré dielo.“

Za hrst' apoštolskej metodiky výchovy

Apoštolovia vo svojich listoch píšu začínajúcim obráteným kresťanom zo Židov aj pohanov a napomínajú ich, kritizujú, povzbudzujú, radia a vysvetľujú im ako sa majú správať, ako žiť v občianskej spoločnosti, aj ako po novom v kresťanskom zbore a v rodine. Píšu ako „kresťanskému dorastu“, ako práve obráteným dospelým, ktorí len dospievajú do osobnostnej a duchovnej identity kresťana.

V listoch apoštolov možno nájsť veľa informácií o žiaducich vlastnostiach a cnostiach kresťana, do ktorých má dorásť každý obrátený veriaci s Božou pomocou, s vlastným seba-výchovným úsilím a seba- kontrolou. „Sami seba sa pýtajte, Korint'ania (2. list 13:5-8), či žijete naozaj vo viere; sami seba skúmajte! Vari nechápete, že Ježiš Kristus je medzi vami? ... Veď nič nemôžeme robiť proti pravde, ale len v mene pravdy“!

Boh je pravda. Nič nerobme proti Bohu, ale s Bohom!

Brat Pána Ježiša, Jakub (1:16-18) píše: „Nemýľte sa bratia, každý dobrý údel a každý dokonalý skutok pochádza zhora od Otca svetiel, v ktorom niet premeny, ani tieňa zmeny. Zo svojej vôle nás splodil slovom pravdy, aby sme boli ako prvotina Jeho stvorenia.“

Boh je pravda. Ježiš hovorí všetkým veriacim aj neveriacim Tomášom (Ján 14:6): „Ja som cesta, pravda i život. Nik nepríde k Otcovi, ak nejde cezo mňa.“ A Židom, ktorí v Neho uverili (Ján 8:31-32) povedal: „Ak vy zostanete v mojom slove, budete naozaj mojimi učeníkmi, poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí.“

Otcem hriešnikov a klamárov (aj pretváarka je lož) je diabol a oni plnia jeho žiadosti (Ján 8:44). Preto 1. bodom morálneho kódexu, ktorý si má kresťan urobiť a dodržiavať ho slovami i skutkami – správaním a každodenným životom, by mala byť pravda. Hľadať pravdu, obhajovať pravdu, hovoriť pravdu, konať pravdu, napomáhať víťazstvu pravdy v nás a okolo nás. Stať na strane Pravdy, či sme dospievajúci, budúci kresťania alebo dospelí, práve obrátení pohania, prozelyti (Skutky apoštolov

13:43). Aj pri výchove kresťanského dorastu sme si stanovili morálny kódex Detí Svetla. Požiadavka hovoriť, žiť a obhajovať pravdu bola v ňom na prvom mieste.

Apoštol Peter v 2. liste, v 1.j kapitole píše o povolani a vyvoleni kresťana tým, ktorí prijali vieru v Boha a v Spasiteľa Ježiša Krista: „*Všemožne sa usilujte a pridávajte k viere cnosť, k cnosti poznávanie, k poznávaniu sebaovládanie, k sebaovládaniu vytrvalosť, k vytrvalosti nábožnosť, k nábožnosti bratskú oddanosť, k bratskej oddanosti lásku. Ak totiž toto všetko máte a ak to máte v bohatej miere, nebudete nečinní a neplodní v poznávaní nášho Pána Ježiša Krista. Kto to však nemá, je slepý, krátkozraký a zabúda na to, že bol očistený od svojich niekdajších hriechov.*

Verš 10: Preto sa tým väčšmi usilujte, bratia, upevniť svoje povolanie a vyvolenie. Keď to budete robiť, nikdy sa nepotknete.“

Podobne Jakub odporúča dvanástim kmeňom v diaspore, aby sme sa vychovávali...“majte z toho iba radosť, keď prídu skúšky, veď viete, že ak sa viera osvedčí, vedie to k vytrvalosti. A vytrvalosť nech je zavŕšená skutkami, aby ste boli dokonalí, bezúhonní a bez akéhokoľvek nedostatku. Ak sa však niekomu z vás nedostáva múdrosti, nech prosí Boha, ktorý dáva štedro a bez výčitiek, a dostane ju (1:1-5).

...Dobre robíte, ak uskutočňujete kráľovský zákon podľa Písma: Milovať budeš svojho bližného, ako samého seba (2:8) ...

Hovorte a konajte tak, ako tí, čo majú byť súdení podľa zákona slobody (2:12).

...Čo osoží, bratia moji, ak niekto hovorí, že má vieru, ale nemá skutky? Či ho môže taká viera spasíť? ...viera, ak sa nedokazuje skutkami, je mŕtva (2:14-17).

...Ak niekto povie, ty máš vieru, ja mám skutky? Ukáž mi svoju vieru bez skutkov a ja ti ukážem vieru zo svojich skutkov. Ty veríš, že je jeden Boh, a dobre robíš. Ale aj démoni veria a trasú sa. Nerozumný človek, chceš si vôbec uvedomiť, že viera bez skutkov je neúčinná? (2:24)...Veď ako je telo mŕtve bez ducha, tak je i viera mŕtva bez skutkov (2:26).

Apoštol Pavol vo všetkých svojich listoch píše o tom, ako žiť nový život podľa Ducha (Rimanom 8:5-16), o novom živote v Kristovi, o pravidlách kresťanského života (12:2-21), Korinťanom píše, že dostávame, ako Boží spolupracovníci, (aj vedúci dorastu?) duchovné dary milosti a služby na spoločný úžitok (12:4-11). V druhom liste Korinťanom (13:5-13) nám vraví: Sami seba sa pýtajte, či žijete *naozaj* vo viere? Galaťanom pripomína, čo sú skutky tela a ovocie Ducha (5:16-26). Efežanom, čo je starý a nový život, a aké sú pravidlá nového života (4: 17-32).

A napokon – nuž, žite, žime ako deti Svetla! Učme sa žiť, vychovávajme sami seba, buďme každý deň celých 24 hodín deťmi Svetla! Buďme vzorom deťom Svetla v našom Doraste.

V Doraste sme kontrolovali správanie teenagerov nielen počas našich schôdzok, ale aj či sa správajú počas týždňa, čo sme sa nevideli, ako deti Svetla. Ono je ľahšie tváriť sa, hovoriť, správať sa ako „poslušné dieťa Božie“ dve-tri hodiny v nedeľu a v pondelok, dokonca prevažne v zborovom dome, ale ako sa správame, ako sa správajú celý ďalší čas do nového stretnutia?

Vyskúšali sme a zistili, že je dobré dávať si heslá, úlohy na premýšľanie, ktoré vyplynú ako problém, na ktorý sa názory teenagerov rôznia. Napr.: malá lož – veľká lož... môže byť zamlčanie nesprávneho konania, ublíženia niekomu, na ktoré sa ma osobne nepýtajú, správne či nesprávne? Platí: čo ťa nepáli, nehas?

Tak vznikali hesla týždňa, diskusie o dobre a zle, o hriechu a pravde...

Kresťan je vždy na strane dobra a pravdy, pretože Boh je Pravda.

Hneď od začiatku oddelených schôdzok dorastu sme začali všetkým kontrolovať žiacke knižky. Ak tam bola horšia známka, opýtali sme sa prečo? Nepripravený z lenivosti? Porucha pamäti? Alebo nestačíš? Môžeme ti pomôcť? Prečo si neprišiel? Vieme, že nie si hlúpy. Azda sa ti nechcie plniť povinnosti? To nechceš byť kresťanom? ...

Len sme sa pýtali. Ostatné sme nechali na ňom.

Na začiatku každej pondelňajšej schôdzky bola úvodná časť diskusiou, vzájomným zdieľaním dobrých a zlých skúseností, čo sa komu podarilo, nepodarilo, ... Tak vznikala medzi nami otvorenosť a ľudská blízkosť, vzájomná dôvera. Tak vznikala spätná väzba, naše poznávanie ich života, spôsobov myslenia, konania, reakcií jednotlivcov a ich návykov, zvykov, úrovne argumentácie a obhajob svojej „svojskej“ životnej filozofie, či len cesty a blúdenia. Bolo to aj pre nás veľmi poučné.

Znova pripomínam, že sme nikdy nikoho netrestali, správanie dorastencov na schôdzkach nebodovali a v krátkych modlitbách všetkých na konci našich schôdzok sme Pánu Bohu na nikoho nežalovali.

Skôr sme sa usilovali ponúkať dospievajúcim vzory zodpovedného, ušľachtilého správania ich vrstovníkov z literatúry alebo z vlastných skúseností. Preto sme zaviedli aj nápadníky. Nápadník nebol mládenec uchádzajúci sa o dievčinu, ale zošit, zošitok, do ktorého si naši dorastenci zaznamenávali, čo sme ich nového naučili, čo ich zaujalo na schôdzkach, na čo sami prišli, ... prosto zošit na dobré a zaujímavé nápady, ktoré sa nám niekedy na niečo zídu. Ako prvé si väčšina napísala Morseovu abecedu, potrebnú pre dorozumievanie na diaľku a pre šifrovanie, a „neviditeľné“ zmesi, ktorými sa dali písať správy tak, aby ich nik nepovoláný nemohol prečítať. Žili sme vtedy v časoch písania atramentom a nie guľčikovými perami. Učili sme ich diskretnosti, pretože boli vo veku objavovania veľkých tajomstiev vlastných telesných funkcií, citových zmätkov aj objavov nových krás vo vzťahoch k jedincom druhého pohlavia.

Ich Nápadníky sme nikdy nekontrolovali, nečítali. Vedeli sme predsa čítať šifry aj neviditeľné písmo, ktoré sme ich naučili. Nepovažovali sme nikdy za fér čítať osobné zápisky druhých, ak nám ich sami nezverili. Pri výchove čo aj vlastných detí, blízkych a priateľov sa to nerobí. Každý má právo na svoju intimitu, svoje tajomstvá. Ak ich chce niekomu vyjaviť, záleží len na ňom, komu sa zverí. Nik nemá právo otvárať hlbiny, čo aj detských, možno naivných tajomstiev, ktoré sú medzi každým človekom a Bohom.

Pokiaľ však na druhom koedukovanom tábore dorastu boli mladí vedúci a dorastenci vo veku adolescentov, či vysokoškolákov, postavili sme dva rady podsadových stanov oproti sebe - vpravo pre dievčatá, vľavo pre chlapcov. Nad nimi uzatváral tvar U rad stanov vedúcich dorastu. Stany bratov vedúcich končili u stanov chlapcov.

Do táborového poriadku pribudlo, že muži a dorastenci nesmú vstúpiť do stanov dorasteniek a dorastenky do stanov bratov vedúcich a dorastencov. Môžu zaklopať, počkať pred stanom a tam sa dohovárať alebo aj besedovať. Na táborovom námestí. Vznikali z toho mnohé úsmevné, komické situácie pre potešenie celého osadenstva tábora a iste aj zápisy do nápadníkov alebo denníkov, ak si ho niekto písal.

Niekoľko výchovných skúseností z táborov Dorastu

Na našich táboroch, miesto ktorých sme si vopred našli, dohovorili sa s miestnym zborom BJB o podmienkach výstavby a realizácie podsadového stanového tábora, sa zúčastňovali iba dievčata a chlapci staršieho školského veku, teenageri z nášho Dorastu. Bola to teda skupina, ktorej členovia sa dobre poznali a v Doraste spolu rástli tri a viac rokov. Považovali väčšinou skupinu za vlastnú, mali už veľa spoločných zážitkov radosti, riešenia vrstovníckych problémov i vzájomných vzťahov, poznali, rešpektovali spoločný poriadok, každá/každý po svojom dotvárali atmosféru schôdzok Dorastu počas školského roka ... Možno povedať, že náš Dorast aj na tábore, rovnako ako cez rok, mal všetky znaky optimálne fungujúcej výchovnej skupiny kresťansky orientovaných teenagerov.

Režim dňa na tábore

Deň začínal budíčkom. Službukonajúca družina zaspievala pod stožiarom pesničku: Vstávaj Honzo hore, na baňu klopajú, ak neskoro prídeš, kafééé ti nedajú... Pritom klopali na ešus, alebo iný „hudobný“ nástroj. Družina si však mohla vybrať a zaspievať inú, čo aj vlastnú, práve vymyslenú pieseň. Podmienkou bolo, že musela byť veselá, nie pohrebná alebo uspávanka.

Potom bola osobná hygiena, upratanie stanu a okolia, raňajky. Po raňajkách bola prehliadka čistoty a úpravy stanov, potom bol nástup, vztyčovanie vlajky (štátnej), oznámenie programu, heslo dňa a krátka modlitba. Heslom dňa bol vždy krátky príbeh, v ktorom sa prezentovala niektorá ľudská vlastnosť, o ktorej mal v ten deň každý premýšľať, mal sa usilovať podľa nej správať – nesprávať (ak išlo o negatívnu vlastnosť), pretože na večernom nástupe mal každý za seba povedať, ako sa mu to videlo a darilo alebo nedarilo.

Heslom dňa bol napr. príbeh z knihy Jonathana Swifta: Guliverove cesty, kde bol príbeh o zajatcovi v zemi Liliputov. Alebo: Poctivý A.B. Lincoln, príbeh O špinavých okuliarkach, O ľahkomyselnom mravčekovi, ... Čo sme nenašli v knihách, vymysleli sme si. Najčastejšie ich vymýšľala Dobrunka.

Doobedňajší program bol vždy pracovný. Sprvu sa dotváralo prostredie a okolie tábora, napr. stavala sa brána, výzdoba okolo stožiara, stavba táborovej sušiarne, odpadovej jamy, vyčistenie studničky a jej okolia, úprava táborového kruhu, ohniska a sedačiek, čistenie lesa v miestach určených pánom horárom a prinášanie suchého dreva pre kuchyňu a pre táborové ohne... Alebo sme pomáhali našim hostiteľom, napr. pri pokrývaní strechy hospodárskej budovy (na Chvojnici), alebo pri sušení sena na klenoveckých lúkach, kde sme aj neraz v podvečer pred búrkou pomáhali nosiť seno „do petrencov“ - do kôpok, nie do stodoly Petrencových, ako sme si my nevedomci z Bratislavy mysleli.

Po obede a povinnom 1 až 2 hodinovom odpočinku bol program plný hier, zábavy, spievania, vychádzok do okolia, pozorovania a robenia máp, obrázkov..., prsto rôzna činnosť rozvíjajúca estetické cítenie a zručnosti alebo telesnú zdatnosť, šikovnosť, orientáciu v prírode a hľadania, videnia krásy vo všetkom Božom stvorení.

Po večeri bol nástup pod vlajkou a hodnotenie dňa vedúcimi družín, aj krátkou modlitbou každého prítomného. Občas sa stalo, že niekto z dorastu sa nemodlil. Zrejme mal problém. Vtedy sme

všetci ďalej ticho stáli, mnohí sme sa v duchu modlili, - a stáli a čakali, až si to teenager v sebe ujasní a vyzná Pánu Bohu svoj problém prv, kým nad ním zhasne deň.

System denných hesiel – príbehov prevzalo a vyskúšalo aj 10 pionierskych táborov, ako výskumnú úlohu ponúknutú Ustredným domom pionierov v Bratislave dobrovoľne prihláseným záujemcom na Slovensku. Dostala som od nich správy z vyhodnotenia. V 8 táboroch sa tento systém osvedčil a rozhodli sa ho naďalej výchovne využívať, v dvoch táboroch vedúci to nevedeli vyhodnotiť, pretože mali priveľa menších detí. Pri spätnom zisťovaní v uvedených 8 táboroch sme zistili, že vedúcimi boli kvalifikovaní učitelia slovenčiny pre druhý stupeň ZŠ.

Vatry - vatranky, vatrani

Využívanie symbolov, ktoré oslovujú dospievajúcich: Vypracovali sme pre inšpiráciu dospievajúcich k seba výchove systém skúšok, ktoré sme nazvali VATRY. Názov bol symbolický, pretože každý, kto splnil jednu skúšku, mohol si pri najbližšom táboráku vopred na rohu, alebo pri spodnej hrane pripravenej pyramídy alebo pagody postaviť malú pyramídu, alebo pagodu tak, aby sa dotýkala veľkej. Potom si urobil fakľu, ktorou na začiatku táborákového večera zapálil svoju vatričku. Pritom oznámil: Zapaľujem vatru - podľa názvu skúšky, napr. čistoty, zručnosti, odriekania ... Od malej vatričky, od malých vatričiek sa v ten večer zapálil táborák. Od malých ohníčkov jednotlivcov sa rozhorela veľká vatra, veľké svetlo, teplo, pohoda medzi nami.

Mali sme vypracovaný popis obsahu desiatich skúšok: čistoty, zručnosti, služby, odriekania, písmaka, poslušnosti, mlčania, dobrých skutkov, odvahy a ochrany prírody. Dobrovoľní záujemcovia mohli začať s plnením ktorejkoľvek skúšky, okrem odvahy. Pre túto skúšku deti museli mať pätnásť rokov a splnené najmenej tri vatričky. Kto zložil 6 skúšok stal sa Vatranom, Vatrankou. Dostal odznak Vatrana a získal právo zapáliť veľkú Vatru vatier.

Na Slovensku máme dve generácie Vatraniek, Vatranov – prarodičov a rodičov. Seba-výchovné rozhodnutia priniesli do ich životov hlboké zážitky, ktoré ich ovplyvnili na celý život. Doteraz na ne s láskou a úctou spomínajú.

x

x

x

Záverom azda len toľko: osobitosť veku dospievania a potreba špecifických prístupov k výchove a formovaniu osobností detí, vždy bola, je a bude. V kresťanských cirkvách a zboroch sú dospievajúci našou nádejou, i našou budúcnosťou. Nestačí ich iba viesť k znalosti Písma a v čase prázdnin rekreovať v táboroch, ale treba ich systematicky vychovávať, aby celým životom, skutkami viery svedčili o tom, že sú Božími deťmi, ktoré chodia 24 hodín denne s Pánom Ježišom ako deti Svetla.

Kiež by sme s Ním a s nimi tak chodili všetci.